

Передумови розвитку сільського зеленого туризму в Сумській області.

Дяченко О.В.^{*}, аспірант

Сумський Національний Аграрний Університет

Постановка проблеми. Сьогодні, коли українське село потерпає від виробничої кризи, безробіття, соціального занепаду, знижуються реальні доходи селян та спостерігається руйнація сільської поселеньської мережі на тлі відсутності бюджетного фінансування, дуже актуальними є пошуки нових нетрадиційних форм підприємницької діяльності. Одним із шляхів поліпшення соціально-економічного становища сільського населення є впровадження багатофункціонального розвитку сільських територій, заснованого на диференціації сільської економіки, вмілому компонуванні аграрної діяльності і розвитку бізнесу, не пов'язаному з аграрним сектором місцевої економіки, таким, як, наприклад, зелений сільський туризм.

Аналіз останніх досліджень. Під розвитком сільських територій розуміємо процес поліпшення економічної ситуації і побутових умов селян, а також ріст обсягів і якості благ, які завдяки сільським територіям надаються цілому суспільству. Розвиток сільських територій є складним процесом, який поєднує виробничий розвиток (створення робочих місць, збільшення реальних доходів населення), покращення сільських умов проживання, збереження природного середовища і збагачення культурної спадщини. Українськи науковці розуміють, що для сталого розвитку АПК особливу увагу необхідно приділити подоланню соціального занепаду села і забезпеченню комплексного соціально-економічного розвитку сільських територій. Рушійною силою такого розвитку

може бути будова нової соціально-економічної інфраструктури на селі, яка сприятиме розвитку несільськогосподарської діяльності на сільських територіях при одночасному розширенні зайнятості місцевого населення [3, с.36] Наукові дослідження свідчать про те, що забезпечити економічну та демографічну стабільність у сільських місцевостях та вирішити їхні соціально-економічні проблеми здатен такий вид підприємницької діяльності, як зелений туризм [6, с.7]. Таким чином, сільський зелений туризм (СЗТ) – це вид туризму, зосереджений на сільських територіях, який передбачає використання сільського господарства з метою рекреації, освіти чи активного залучення до традиційних форм господарювання, а також розвиток туристичних шляхів, сільськогосподарських і народних музеїв, та т.ін. [6, с.18-19]

Але найчастіше зустрічаються дослідження розвитку сільського зеленого туризму, які стосуються західних регіонів України, переважно гірських та передгірних місцевостей [1, с.148], [5, с.33]. Поряд із цим більшої уваги потребує розгляд можливостей розвитку СЗТ в інших регіонах України, де потребність у багатофункціональному розвитку села є дуже гострою, а можливостей вирішення проблем ще недостатньо.

Тому **основною метою** даної статті є обґрунтування можливостей та необхідності розвитку сільського зеленого туризму в Сумській області, як фактору підвищення соціально-економічного стану сумського села при одночасному розширенні зайнятості місцевого населення, що сприятиме зменшенню безробіття, покращенню добробуту селян та опосередковано впливатиме на ефективність функціонування агропідприємств, розташованих в даному регіоні.

* Науковий керівник – Михайлова Л.І., д.е.н., професор, проректор з наукової роботи.



Рис.1. Передумови та можливі наслідки розвитку зеленого туризму в сільській місцевості.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі урбанізація приймає все більші масштаби. Міста поширюються, спостерігається постійне погіршення екології міста. Оточуюче середовище проживання сучасної людини все менше відповідає її фізіологічним та психологічним потребам. Тому в багатьох країнах Європи і в Україні зокрема стрімко поширюється такий вид туризму, як *сільський зелений туризм*, а саме – подорожі у сільську місцевість, де міського туриста скрізь оточують аграрні і сільські пейзажі, традиційний селянський спосіб життя, свійські тварини, екологічно чисті продукти.

Регіони України, в тому числі і Сумська область мають надзвичайно багату природну та етнокультурну ресурсну базу, що створює передумови для його широкого використання у відпочинкових цілях. Для сільських мешканців України цей вид туризму є найкращим стимулом для започаткування й розвитку підприємницької діяльності, що дає додаткові прибутки та підвищує рівень зайнятості членів сільських родин, а отже добробут членів сільських громад.

Не менш важливим чинником (дивись рис.1) започаткування зеленого туризму в Сумській області є потреба в диверсифікації сільськогосподарського виробництва та багатофункціональному розвитку сільських територій, які на теперішній час знаходяться у дуже занедбаному стані. Багатофункціональний розвиток сільських територій дає можливість пошуку більш продуктивних робочих місць, забезпечує селянам покращення умов життя, використання цивілізаційних благ на рівні з міськими жителями [3, с. 37]. Одним із напрямків багатофункціонального розвитку сільських територій є сільський зелений туризм.

В Україні сільський туризм певною мірою розвинений у гірських та приморських районах: Карпатах, Криму, Львівській області. Проте мальовничих куточків вдосталь не тільки там. Для зеленого туризму у нашій країні ідеальні умови: українське село має багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, гарні краєвиди. Крім того, не кожен мешканець міста має змогу відпочити за кордоном, а українське село може запропонувати не тільки здоровий відпочинок, а ще й знайомство з етнічною українською культурою, яка майже згубилася у місті; а коштувати це буде значно дешевше.

Сумщина – типова серед областей України, але це прадавня українська земля, де на кожному кроці – подих історії, церкви та монастирі зберігають легенди, а мальовничі пейзажі з блакитними озерами та цілющими дубовими, березовими лісами дарують відчуття спокою і гармонії. Кожен, хто схоче відвідати Сумську область знайде щось для себе.

Проникнутися духом старовини можливо, відвідавши місця, де були розташовані давні літописні міста, такі як м. Вир (1096р., Білопіль), м. Зартий (с. Миколаївка Буринського району), м. Глухів: одне з найдавніших міст України, м. В'яхань (с. Городище Недригайлівського району), м. Попаш (с.Засулля Недригайлівського району), м. Путивль (1185р.). Знайдені на місцях розкопок археологічні цінності можна побачити в місцевих та Сумському краєзнавчих музеях.

Багата історико-культурна спадщина Сумщини [7]; не перелічити всіх історико-архітектурних та культових споруд, які прикрашають сільські ландшафти. Викликає інтерес Благовіщенська церква 1744 – 1750 рр.(Тростянець) та старовинний парк, що колись прилягав до панської садиби, а нині з'єднався з чудовим куточком

природи – урочищем Нескучне. Від Ромен минулих років збереглися численні архітектурні ансамблі – Святодухівський собор, Вознесенська церква. Охтирський край прикрашають Покровський собор (1753-1763 рр.), Введенська церква (1774-1784 рр.), дзвіниця Троїцького монастиря (XVII-XIX ст.), споруди жіночої та чоловічої гімназій (поч. XX ст.).

До наших днів збереглися залишки північного валу (XII-XIII ст.), що колись захищав давній Путивль. Про багату історію міста розповідають і численні архітектурні пам'ятники: Молчанський монастир (XIV-XIX ст.), Спасо-Преображенський собор (XVIII ст.), церков Миколи Козацького (поч. XVIII ст.), споруджена на кошти козаків.

Про багату історію Глухова розповідають архітектурні пам'ятники, занесені до державного реєстру національного культурного надбання України: Миколаївська церква (XVII ст.), Трьоханастасіївська церква (1896), Спасо-Преображенська церква та Київська брама міської фортеці. В 1994р. в Глухові створено Державний історіко-культурний заповідник.

Надзвичайно красивими є ліси, парки Сумщини. У селі Воздвиженське (Ямпільський район) парк, заснований наприкінці XIX ст., з 1972 р. оголошено пам'ятником садово-паркового мистецтва. “Урочище Великий Бор” (с. Собич Шосткінського району) оголошено заказником і включено до природнозаповідного фонду України. На околицях Ромен розташувались дві пам'ятки садово-паркового мистецтва, що включені до природно-заповідних фондів – “Півний ліс” та “Огнівщина”, які було створено наприкінці минулого століття.

Казковий світ лісу та лебединих озер Тростянецького району був джерелом натхнення багатьох російських митців. Поблизу с.

Катеринівка (Лебединський район) знаходиться один з найбільших заповідників України “Михайлівська цілина”. Прекрасний архітектурно-парковий ансамбль, заснований в другій половині ХІХ ст. знаходиться поблизу с. Кияниця Сумського району.[6]

Не можна назвати жодного села Сумщини, з яким не було б пов’язана якась історична подія, де б не було якое архітектурної чи природної пам’ятки. Запашні луки, хвойні ліса, голубі річки, повні риби – це саме той агротуристичний ресурс, яким не можна нехтувати; який повинно зберегти та донести до міського мешканця. Бо відомо, що важливою складовою сільського туристичного продукту є “атракції місцевості”[6, с.31], а саме: цікаві архітектурні об’єкти, пам’ятники історії та культури, музеї, національні парки чи заповідники, монастирські та садибні комплекси, археологічні пам’ятки, природні об’єкти тощо. В багатьох українських селах досі збережені традиції релігійно-обрядових святкувань, які вже давно забуті місцевими мешканцями. Деінде можна знайти майстрів давніх народних ремесел. Все це може бути цікавим для майбутнього туриста. Тобто унікальність історико-культурної території визначається наявністю і поєднанням меморіальних архітектурних, археологічних об’єктів, інженерних споруд, історичної забудови, традицій народних промислів і господарської діяльності, фольклору й обрядової національної культури, природних визначних пам’яток та історичних форм природокористування, що є винятковою історичною і культурною цінністю народу нашої країни, а також світової культурної спадщини.

Таким чином, ми бачимо, що селянину Сумщини є що запропонувати агротуристу не тільки з міст України, а і іноземному туристу. Не слід забувати що Сумщина – прикордонна область, яка знаходиться в зоні інтенсивних транскордонних економічних

зв'язків. Через Сумську область проходять автомагістралі до Росії, Білорусії, до Києва. У лютому 2004 р. було створено єврорегіон “Ярославна” [4], в рамках якого вирішуються спільні трансграничні проблеми, такі як: розвиток інфраструктури, прикордонної торгівлі, спільне використання сільськогосподарської техніки та т.ін. Усі вищезгадані фактори сприяють розвитку ділових та туристичних подорожей. Тому для багатьох сел, що розташовані неподалік магістралей, перспективним є розвиток автотуристичних кемпінгів, прив'язаних до сільської місцевості, де туристи зможуть отримувати не тільки тимчасове проживання (ночівлю), а і екологічно чисті продукти домашнього приготування.

З цього виходить, що в Сумській області існують усі передумови розвитку відпочинку в селі, який можна розглядати як особливу форму підсобної господарської діяльності у сільському середовищі з використанням природного та культурного потенціалу регіону. Справа розвитку сільського відпочинку має реальну державну перспективу і сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації сільської місцевості. Розвиток зеленого туризму спонукає до покращення благоустрою сільських садиб, вулиць, а також стимулює розвиток соціальної інфраструктури. Звичайно, на перших порах приймання і обслуговування відпочиваючих відбувається на базі існуючого житлового фонду. Але з надходженням коштів від цієї діяльності ті, хто нею займається, починають робити вкладення у поліпшення комунального облаштування житла, вулиць. При цьому зацікавлені селяни більше переймаються проблемами збереження сільських ландшафтів та чистоти довкілля.

Тепер особливо важливими є питання просування в Україні самої ідеї сільського туризму в цілому. Насамперед повинні бути активізовані місцеві органи влади щодо підтримки сільського

зеленого туризму, які мають зрозуміти, що зелений туризм – це додаткові гроші й поліпшення інфраструктури району [2,с.32]. Тому вони повинні забезпечувати:

- розвиток обслуговуючої інфраструктури, забезпечення дорожно-транспортним зв'язком;

- сприяння ініціативам щодо позначення велосипедних та пішохідних маршрутів, впорядкування пляжних місць;

- допомога в організації регіональних ярмарок, виставок;

- допомога з інформаційним забезпеченням цього виду підприємницької діяльності (реклама, друкування брошюр про туристичний потенціал регіону та його окремих районів, адрес агротуристичних господарств тощо);

- сертифікація ночліжної бази та т.ін.

Селяни, які усвідомили переваги такого бізнесу, уже зараз переобладнують свої помешкання на більш комфортабельні. Але більшість послуг зеленого туризму ще не мають організаційно-правового статусу, мають роздроблений характер та чимало проблем. Цілком можливо, що за відсутності дієвої державної політики в цій галузі сільський відпочинок так і залишиться у напівлегальному статусі, без чіткої організаційної структури, без поставленої на належному рівні інформаційно-маркетингової діяльності, просто як своєрідний додаток до інших напрямків туризму. Але за оптимістичними науковими прогнозами [1, с.253], сільський туризм має сформувати потужний сегмент ринку і контролювати до 45% туристичних потоків. Сьогодні дуже важливо напрацьовувати стратегії розвитку зеленого туризму, націлені на вирішення соціально-економічних, екологічних та етнокультурних проблем сільської місцевості, бо в багатьох європейських країнах

сільський туризм вже став основним важілем економічного підйому своїх сільських територій.

Висновки. Таким чином, ми бачимо, що Сумська область має достатньо передумов для розвитку сільського зеленого туризму. Звичайно, цей вид підприємницької діяльності не вирішить усіх соціальних проблем на селі, але дасть можливість одержувати додаткові доходи при незначних вкладеннях коштів самих селян, а завдяки підтримці органів місцевого самоврядування і держави можлива поступова ліквідація негативних явищ як у сільському господарстві, так і в інших сферах господарської діяльності на селі, а також поліпшення соціально-економічного стану місцевого населення.

Анотація

Досліджено та проаналізовано передумови розвитку зеленого туризму в сільській місцевості Сумської області. Виявлено можливі наслідки та перспективи розвитку цього виду підприємницької діяльності у контексті багатофункціонального розвитку сільських територій.

Summary

There were explored and analysed pre-conditions of green tourism development in rural areas of the **Sumy region**. The possible consequences and prospects of development of this type of entrepreneurial activity are **exposed** in the context of multifunction development of rural territories.

Список використаної літератури.

1. Головацька В.В. Сільський зелений туризм: сутність, функції, основи організації. //Економіка АПК. – 2006. - 10. - с.148-155.
2. Кудла Н.Е. Роль органів місцевого самоврядування у розвитку агротуристичного руху //Економіка АПК. – 2006. - №2. - с.30-34.
3. Кудла Н.Е. Сільський туризм – складова частина багатфункціонального розвитку сільських територій. //Земельне право України. – 2006. - №8. - с.36-38.
4. Михайлова Л.І., Борисова Л.Л., Замора О.М. Регіональні особливості впровадження євроінтеграційних пріоритетів України //Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – сборник научных трудов. Донецк: ДонНУ, 2007. _1794с.
5. Панічев Р. Мальовнича Україна запрошує. //Агросектор. – 2005. - №4. - с.32-34.
6. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 271 с.
7. Сапухіна Л.П. Суми: Путівник. Х.: “Прапор”. 1978. – 119с. з іл.
8. Сумщина від давнини до сьогодення: Науковий довідник / Сумська облдержадміністрація, Держархів Сумської області. Упорядн. Л.А.Покидченко; Редкол.: Л.П. Сапухіна (відп. ред.) та ін. – Суми: Видавництво “Слобожанщина”, 2000. 384 с., іл., карти.